

از دولت‌ها و قدرت‌ها باشد، نشانگر این توجه دقیق است. این نکته، موضوع بسیار مهمی است؛ چرا که در صورت وابسته بودن نهادهای تاریخ‌نگاری به منابع قدرت، خواه ناخواه تاریخ سمت و مبنایی شد بر استقلال مرکز اسناد انقلاب اسلامی از دولت‌ها و نهادهای حاکمیتی. تصور کنید اگر مرکز اسناد انقلاب اسلامی به‌عنوان متولی تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی به دولت‌های مختلف متکی بود، چه سرنوشتی بر تاریخ‌نگاری انقلاب حاکم می‌شد. در این صورت، تاریخ انقلاب بنا بر میل و دیدگاه دولتمردان به تحریر درمی‌آمد و این همان موضوعی است که حضرت امام از آن زنهار داده‌اند.

نکته جدی دیگر این است که سرعت تحولات در تاریخ انقلاب اسلامی بسیار بالاست. عده‌ای، بازه ۱۳۴۱ تا ۱۳۵۷ را به‌عنوان بازه تاریخ انقلاب مدنظر قرار داده و مدعی‌اند پس از بهمن ۵۷، تاریخ جمهوری اسلامی شروع می‌شود و این دو بازه با هم متفاوت‌اند. این یک اشتباه بزرگ است؛ تاریخ انقلاب اسلامی از سال ۱۳۴۱ شروع شده و امروز نیز ادامه دارد. تاریخ جمهوری اسلامی با تاریخ انقلاب اسلامی قابل تفکیک و جداسازی نیست و امروز نیز همان تاریخ در جریان است. به عبارت دیگر، انقلاب اسلامی بستر تاریخی است و جمهوری اسلامی در این بستر شکل گرفته است.

انقلاب اسلامی به پایمردی مردم به پیروزی رسیده و از بوران حوادث بسیاری گذرو از سیلاب‌های متعدد عبور کرده است. مردم در همه حال پشت اندر پشت هم، برای اعتلای انقلاب اسلامی تلاش کرده‌اند. نسل امروز باید از حقایق تاریخی و از مجاهدت‌های پیردوام مردمان گذشته باخبر شوند و بدانند چه کسانی و چگونه در این عرصه تاریخ‌سازی کرده‌اند. انتقال آن مفاهیم بالارزش و آرمان‌ها انقلاب به نسل جدید، برعهده مورخین تاریخ انقلاب اسلامی است. کسانی که در پیام مورخ ۲۵ دی ماه ۱۳۶۷، مخاطب امام خمینی هستند. از این رو مخاطب این پیام نیز سیدحمید روحانی نیست؛ او نماینده تاریخ‌نگاران متعددی است که باید بارحراست از تاریخ انقلاب را به دوش بکشند و آن را به نسل جدید برسانند. نسلی که به‌خاطر فاصله زمانی، با رخدادهای تاریخ انقلاب نامأنوس است اما مشتاقانه در پی فهم تاریخی این دوران فاجارو بسیاری در ذهن دارد که باید به‌طور دقیق و صحیح به آن سوالات پاسخ داد. از اینجا اهمیت «تاریخ» در مقوله «جهاد تبیین» روشن می‌شود؛ موضوعی که رهبر معظم انقلاب اسلامی به کرات تبیین تاریخی نقشی مهم برعهده دارد. برای جوان امروز باید از تاریخ گفت تا تصویری حقیقی از ایران دوران فاجارو پهلوی در برابر دیدگانش تجسم یابد؛ برای نسل جوان باید از تاریخ گفت تا قهرمانان حقیقی‌اش را بشناسد؛ برای نسل جوان باید از تاریخ دهه ۶۰ گفت تا «جای جلال و شهید عوض نشوند». برای یک جوان دهه هشتادی، وقایع سال ۸۸ و فتنه آن سال، تاریخ است و باید از آن روزها برایش گفت و این همه برعهده مورخان متعدّد است. مورخ باید در عرصه جهاد تبیین مجاهدت کند.

نظر به اهمیت مقوله تاریخ و تاریخ‌نگاری در منظر امامین انقلاب، مجمع هماهنگی مراکز تاریخ‌پژوهی و بانک‌های اسنادی ایران (مهاباد طی مکاتبه‌ای در بهمن سال ۱۴۰۰ با وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، خواستار نامگذاری روز ۲۵ دی ماه به‌عنوان «روز تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی» در تقویم رسمی کشور شدند. این پیشنهاد پس از بررسی در جلسه ۷۷۱ شورای فرهنگ عمومی کشور، جهت درج ۲۵ دی ماه در تقویم رسمی کشور به‌عنوان «روز تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی» به تصویب رسید و شورای عالی انقلاب فرهنگی نیز در جلسه مورخ ۱۴۰۷/۱۲/۱۴ خود که به ریاست رئیس‌جمهور برگزار شد، این پیشنهاد را به تصویب رساند؛ بنابراین ۲۵ دی ماه در تقویم رسمی کشور به‌عنوان «روز تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی» ثبت شد. بهانه این نامگذاری، نامه تاریخی حضرت امام است که در ۲۵ دی‌ماه ۶۷ خطاب به آقای سیدحمید روحانی به‌عنوان نفر‌امین ایشان و کسی که از طرف حضرت امام مأمور به تاریخ‌نگاری انقلاب شد، صادر گردید.

این اتفاقی مبارک است. امید اینکه تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی، متعهدانه و با تلاش بسیار، در عرصه «جهاد تبیین» منشأ آثار مبتنی در جامعه امروز باشد و مهمتر از همه، بار امانت‌داری و روایت تاریخ برای نسل آینده را بر دوش بکشد.

به مناسبت روز ۲۵ دی ماه؛ روز تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی و نسبت آن با جهاد تبیین

تاریخ انقلاب، تاریخ مردم است

مهدی رمشانی
دبیرکل نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور

«تاریخ، روشنگر نسل‌های آینده است»؛ این فراز از بیانات امام عظیم‌الشان را در طلیعه کتاب‌های درسی تاریخ دیده‌ایم. حضرت امام خمینی (ره) توجه ویژه‌ای به تاریخ داشتند و این‌نگاره در اندیشه و عمل ایشان اثر بسیاری داشت. روایت‌های متعددی از توجه امام به تاریخ و مطالعه کتب تاریخی موجود است. در رابطه با تاریخ نهضت اسلامی نیز ایشان در زمره نخستین افرادی بودند که به اهمیت ثبت و ضبط تاریخ نهضت پی بردند. در تابستان ۱۳۵۷ و در اوج مبارزات مردم ایران با رژیم پهلوی، امام خمینی (ره) در پیامی یادآور شدند که از هم اکنون کسانی باید تاریخ انقلاب اسلامی را بنویسند. رهبر نهضت در این پیام که در ۵ مردادماه منتشر شد تصریح کردند: «لازم است برای بیداری نسل‌های آینده و جلوگیری از غلط نویسی مغرضان، نویسندگان متعهد با دقت تمام به بررسی دقیق تاریخ این نهضت اسلامی بپردازند و قیام‌ها و تظاهرات مسلمانین ایران را در

اسلامی را بر خلاف واقع جلوه می‌دهند و به حکم مخالفت با اساس نمی‌خواهند واقعیت را تصدیق کنند و قدرت اسلام را نمی‌توانند ببینند و شکی نیست که این نوشتجات بی‌اساس به اسم تاریخ در نسل‌های آینده آثار بسیار ناگواری دارد. از این جهت، روشن شدن مبارزات اصیل اسلامی در ایران از ابتدای انعقاد نطفه‌اش تاکنون و رویدادهایی که در آینده اتفاق می‌افتد از مسائل مهمی است که باید نویسندگان و علمای متفکر و متعهد بدان بپردازند.» حضرت امام (ره) جمله معروف خود درباره تاریخ را در فرازی از همین پیام بیان کرده و در اهمیت «تاریخ» فرمودند: «درست آنچه را امروز برای ما روشن و واضح است برای نسل‌های آینده مبهم می‌باشد و تاریخ، روشنگر نسل‌های آینده است و امروز قلم‌های مسموم درصدد تحریف واقعیات هستند. باید نویسندگان امین این قلم‌ها را بشکنند.» بدین ترتیب امام خمینی (ره) بر اهمیت نگارش تاریخ نهضت اسلامی تأکید کردند.

با پیروزی انقلاب اسلامی، اهمیت نگارش تاریخ انقلاب بیش از پیش

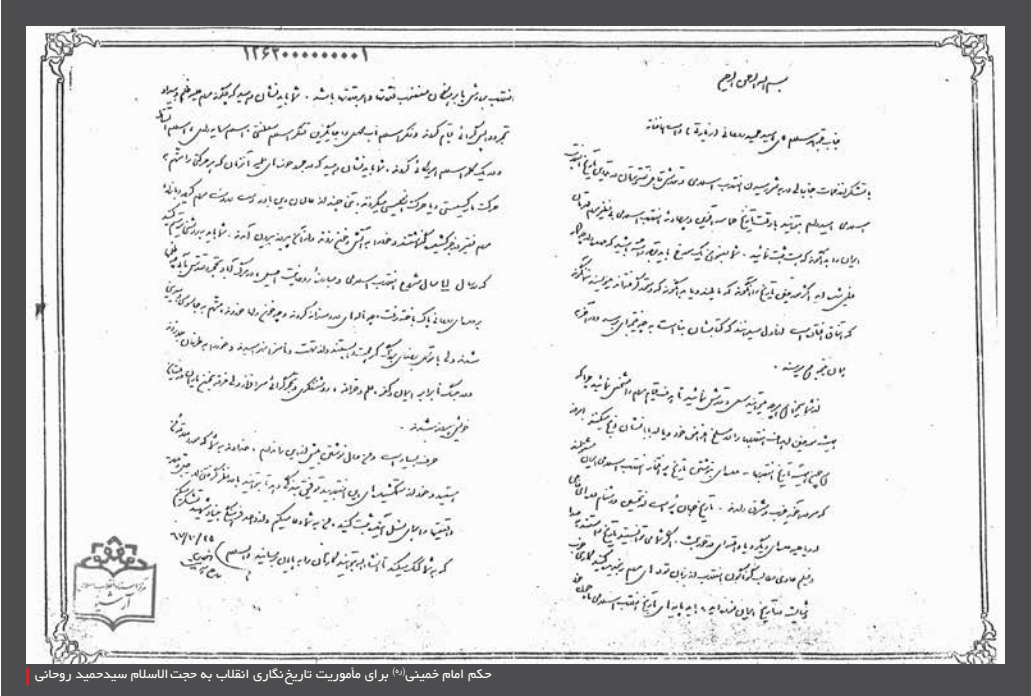
و افرادی چون سید حمید روحانی و علی دوانی مبادرت به ثبت تاریخ انقلاب کردند که حاصل آن انتشار آثاری با عناوین «نهضت امام خمینی» و «نهضت روحانیون ایران» در چند مجلد بود. در ۲۵ دی‌ماه ۱۳۶۷، امام خمینی (ره) در پیام دیگری، بر تدوین تاریخ انقلاب اسلامی تأکید کردند. این پیام راهبردی حکایت از اهمیت نگارش تاریخ در اندیشه رهبری نهضت داشت. امام در این پیام خطاب به سید حمید روحانی، نسبت به تلاش دشمن در تحریف تاریخ هشدار دادند و از او خواستند مقوله تدوین تاریخ انقلاب اسلامی را به طور جدی پیگیری کند و همین نامه، مبنایی می‌شود بر تعمیق فعالیت‌های «مرکز اسناد انقلاب اسلامی.» البته فعالیت‌های این نهاد انقلابی، از سال ۱۳۵۹ زیر نظر سید حمید روحانی آغاز شده بود اما با پیام راهبردی امام در سال ۶۷، این نهاد به صورت سازمان‌مند شروع به فعالیت کرد.

در بعد نظری، پیام مورخ ۲۵ دی ۱۳۶۷ حضرت امام، منشوری مهم و راهبردی در تدوین تاریخ انقلاب اسلامی

یعنی هم تاریخ‌نگار را شخصیت مهم و ارزشمندی می‌دانند و هم تاریخ‌نگاری را کار مهمی عنوان می‌کنند. امام عظیم‌الشان از این عبارت در طلیعه نامه خویش خطاب به آقای روحانی استفاده کرده‌اند: «شما به عنوان مورخ باید توجه داشته باشید که عهده‌دار چه کار عظیمی شده‌اید» و بعد باز به اهمیت تاریخ‌نگاری و الزامات آن در ادامه اشاره کرده و می‌فرمایند: «اکثر مورخین تاریخ را آن گونه که مایل هستند یا بدان گونه که دستور گرفتند می‌نویسند، نه آن گونه که اتفاق افتاده است. از اول می‌دانند کتاب‌شان بناست به چه نتیجه‌ای برسد و در آخر هم به همان نتیجه می‌رسد.» ایشان به اهمیت مقوله تاریخ‌نگاری اشاره کرده و از لزوم تبیین الزامات برای تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی می‌نویسند. آنچه از منظومه فکری حضرت امام (ره) در رابطه با «نگارش تاریخ» برداشت می‌شود این است که از نظر ایشان، افرادی به نگارش تاریخ مبادرت کرده‌اند که غالباً به موضوع اصلی آن جریان تعلیق نداشتند، نه تنها از باب تألیف که از باب تعلق واقع‌نگاری؛ یعنی آنچه واقع شده را تبیین کنند. به عنوان

در آخور غرب و شرق دارند.» حضرت امام (ره) در این فراز از نامه حکیمانه خود، مورخین را متوجه این مسأله می‌کنند که باید تاریخ‌نگاری انقلاب اسلامی، متعهدانه باشد. بعد دیگری که در اندیشه امام به خوبی عیان است، اشاره به نقش مردم در تاریخ است. در اعصار گذشته، غالباً در نگارش تاریخ به نقش مردم توجه نمی‌شد و کتب تاریخی، پر بود از ستایش شاهان و خالی از نقش مردم. امام در پیام خود در ۲۵ دی ۶۷ به نقش مردم رنج‌دیده در انقلاب تأکید می‌کنند و می‌نویسند: «باید پایه‌های تاریخ انقلاب اسلامی ما چون خود انقلاب بر دوش پابرنگان مغضوب قدرت‌ها و بر قدرت‌ها باشد.» ایشان در بند بند این پیام از «مردم» می‌گویند، مردمی که حلقه گمشده تاریخ و تاریخ‌نگاری بوده‌اند. همان مردم «رنج‌دیده‌ای» که به تعبیر امام: «علیه ظلم و بیداد، تحجر و واپس گرایی، قیام کردند و فکر اسلام ناب محمدی را جایگزین تفکر اسلام سلطنتی و اسلام سرمایه‌داری و اسلام التقات و در یک کلام اسلام آمریکایی کردند»

نکته دیگری که در این نامه به چشم

حکم امام خمینی^(ع) برای محوریت تاریخ‌نگاری انقلاب به حجت‌الاسلام سیدحمید روحانی

مثال، احمد کسروی که معتبرترین کتاب را درباره تاریخ مشروطه نوشته است، هیچ نسبیتی با فضای نهضت ندارد و امام متوجه این آسیب تاریخ‌نگاری جریان‌های انقلابی بودند. ایشان در نامه راهبردی خود به سید حمید روحانی این ترتیب، این پیام راهبردی امام نیز مانند سایر بیانات و دستورات ایشان، مبنا و مبدأ یک تحول عمیق شد. از فرازهای با اهمیت این نامه امام، اهمیتی است که ایشان برای بحث تاریخ‌نگار و تاریخ‌نگاری قائل هستند؛

■ **مستند کردن مسائل تاریخی** دیگر فراز با اهمیت پیام امام، نگاه روشن و فرازمانی و فرامکانی ایشان در اهمیت مستند کردن مسائل تاریخی به صدا و فیلم است که شاید آن زمان خیلی مورد توجه نبود اما امروز ضرورت این موضوع بسیار بارز است. این موضوع نشان می‌دهد که تا چه اندازه حضرت امام دید عمیق و ژرفی داشتند. بعد دیگر این نامه، آسیب‌شناسی از تاریخ انقلاب اسلامی است که قابل توجه است. ایشان تأکید می‌کنند که

می‌خورد، تأکید امام مبنی بر شروع نهضت از سال ۱۳۴۱ است؛ و این ناقص ادعای برخی از نویسندگانی است که قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲ را مبدأ نهضت می‌دانند.

■ **مستقل بودن مرکز اسناد انقلاب اسلامی**

از دیگر نکاتی که در منظومه فکری امام درباره تاریخ‌نگاری ملموس است، تأکید ایشان به استقلال مراکز تاریخ‌نگاری است. تأکید ایشان مبنی بر اینکه تاریخ‌نگاری انقلاب باید مستقل

شهرستان‌های مختلف با تاریخ و انگیزه آن ثبت نمایند تا مطالب اسلامی و نهضت روحانیت سرمشق جوامع و نسل‌های آینده شود.» ایشان در این پیام، نسبت به تحریف تاریخ توسط مغرضان هشدار داده و فرمودند: «ما که هنوز در قید حیات هستیم و مسائل جاری ایران را که در پیش چشم همه ما به روشنی اتفاق افتاده است دنبال می‌کنیم، فرصت‌طلبان و منفعت‌پیشگانی را می‌بینیم که با قلم و بیان بدون هراس از هرگونه رسوایی، مسائل دینی و نهضت